

הצעת פתרון הבגרות בתנ"ך

מועד "קורונה" מיוחד – אוגוסט 2020 – שאלון 1261

[הצעת פיתרון מאת תנוכ"ו – אתר הכנה לבגרות בתנ"ך, www.tanuchu.co.il]

פרק ראשון – בראשית

שאלה 1

סעיף א

(1) האירוע שבעקבותיו אברהם מנהל משא ומתן עם בני חת הוא מות שרה אשתו. אברהם מבקש מבני חת חלקת אדמה כדי לקבור את שרה.

(2) אברהם אכן השיג את מבוקשו והוא רוכש מעפרון החיתי את שדה מערת המכפלה: "ויקם שדה עפרון והמערה אשר בו... לאברהם למקנה... ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה... " (פסוקים י"ז-י"ט).

סעיף ב

(1) לפי בראשית פרק י"ג פסוק י"ז ה' מבטיח לאברהם שארץ כנען תהיה שייכת לאברהם.

(2) לדעתי אין סתירה בין ההבטחה לאברהם בפרק י"ג לבין דברי אברהם בפרק כ"ג, מכיוון שה' אמנם הבטיח לאברהם את הארץ, אך לא נאמר לו מתי תתקיים ההבטחה. **אז:** לדעתי יש סתירה בין המסופר בפרק י"ג לבין דברי אברהם בפרק כ"ג, מכיוון שאם אכן ה' הבטיח לאברהם את הארץ, אין סיבה שהוא יציג את עצמו כ"גר ותושב" ויצטרך לקנות קרקע בארץ.

סעיף ג

(1) ראיה לפנייה מנומסת של אברהם לבני חת: "ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ" (פסוק ז') – אברהם משתחוה בפני החיתים ומביע כלפיהם כבוד ונימוס.

ראיה לנחישות של אברהם – "וישמע אברהם.. וישקול אברהם לעפרון את הכסף אשר דיבר... ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר" (פסוק ט"ז) – אברהם מסרב פעמיים להצעת החיים לקבל קרקע בחינם, ולבסוף הוא מוציא מיד את כל הכסף שביקש עפרון ולא מתמקח אתו על המחיר.

(2) אברהם מתעש לשלם לעפרון ולא לקבל את הקרקע בחינם כדי שאיש לא יוכל לבוא אליו או לבניו בטענות בעתיד ולדרוש ממנו לצאת מהאדמה שרכש. לכן חשוב לאברהם לקנות את האדמה לפי כל כללי המסחר שהיו נהוגים באותה עת.

שאלה 2

סעיף א

שלוש הפעמים בהם מוזכרת בקטע מתיחות בנוגע לבכורה:

לפני לידת יעקב ועשיו – "ויתרוצצו הבנים בקרבה" (פסוק כ"ב) ניתן להבין את התיאור בפסוק כך שעוד לפני לידתם "רבו" שני הבנים מי יצא ראשון ומי יהיה הבכור.

בעת לידתם – "ואחרי כן יצא אחיו וידו אוחזת בעקב עשיו" (פסוק כ"ו) כלומר גם בעת הלידה התרחש מאבק בין האחים מי "יצליח" להיוולד ראשון ולהיות הבכור.

בבגרותם – "ויאמר יעקב מכרה כיום את בכורתך לי" (פסוק ל"א) שני האחים מנהלים משא ומתן ביניהם בנוגע לשאלת הבכורה ו"מחליפים" ביניהם את הזכות להיות הבכור.

סעיף ב

(1) בפרק ט"ז (א-ו) מסופר שבעקבות העקרות של שרה אשת אברהם, אברהם לוקח את הגר לאישה. לעומת זאת בפרק כ"ה (יט-כא) מסופר שיצחק מתפלל על רבקה כדי שתוכל ללדת, ולא נושא אישה נוספת.

(2) לדעתי, דרך ההתמודדות של יצחק עדיפה מכיוון שבחיי זוגיות ישנם קשיים ועדיף שבני הזוג ינסו להתמודד יחדיו עם הקשיים.

סעיף ג

(1) בפסוק כ"ט מסופר שעשיו חוזר מן השדה כשהוא עייף: "ויבוא עשיו מן השדה והוא עייף". ניתן לומר שתיאור זה הוא ביקורת על יעקב שניצל את העייפות של עשיו כדי להשיג את מבוקשו ולקבל את הבכורה.

(2) ההקשר המקראי של האמרה: עשיו מוכר ליעקב את הבכורה תמורת התבשיל "נזיד העדשים" שהכין יעקב.

משמעות האמרה בימינו: כאשר נותנים חפץ יקר ובעל ערך רב תמורת דבר חסר ערך (כמו נזיד העדשים למשל) משתמשים בביטוי זה.

שאלה 3

סעיף א

(1) לתמר נעשה עוול על ידי יהודה, שמסרב לתת לה להתחתן עם בנו השלישי, שולח אותה לבית אביה ומבטיח לה שבעתיד יִשְׁלַח בנו יתחתן אתה אך אין לו כוונה לקיים את ההבטחה: "ויאמר יהודה לתמר כלתו, שבי אלמנה בית אביך... כי אמר פן ימות גם הוא כאחיו" (פסוק י"א).

(2) תמר מתחפשת לזונה ושוכבת עם יהודה מבלי שידע שהיא תמר כלתו. כאשר מתגלה הדבר, יהודה מבין את טעותו ואת רצונה ללדת ואת המניעים שגרמו לתמר לעשות כך.

סעיף ב

דוגמא ראשונה – "ותסר בגדי אלמנותה ותכס בצעיף... כי ראתה כי גדל שלה והיא לא נתנה לו לאישה" (פסוק י"ד): תמר לא מהססת לפעול בדרך שמצאה לנכון כדי להשיג את מבוקשה גם אם הדבר כרוך במעשה לא שגרתי כפי שעשתה.

דוגמא שנייה – "לאיש אשר אלה לו אנוכי הרה" (פסוק כ"ה): לתמר היה אומץ לומר את האמת באזני יהודה למרות אי הנעימות שבכך.

סעיף ג

- (1) מעשה הראוי לגנאי – יהודה מסרב לתת לתמר להתחתן עם יִשְׁלַח בנו למרות שהבטיח שכך יעשה.
- מעשה הראוי לשבח – לאחר מות ער בכורו, יהודה קורא לאונן בנו השני לשאת את תמר, אלמנת אחיו.
- (2) מעשה הראוי לשבח – יהודה מבין את טעותו ומודה מיד בצדקתה של תמר: "ויאמר צדקה ממני" (כז).

פרק שני – ספר שמות

שאלה 4

סעיף א

המעמד המכונן של עשרת הדברות בא לידי ביטוי בנוסח הדברות ובנסיבות שהן נתנו: נוסח הדברות – הדברות נכתבו בנוסח קצר ומוחלט (אפודיקטי) במטרה להיות בסיס חוקי מחייב עבור העם ולקבוע כללים עקרוניים שלא ניתן לשנות או לערער עליהם. הנסיבות בהן נתנו הדברות – במעמד ציבורי שבו כל העם מתחייב לקבל את הדברות כחוק מחייב.

[תנוכ"ו – אתר ההכנה לבגרות בתנ"ך](#)

סעיף ב

(1) ההבטחה היא: "למען יאריכון ימיד על האדמה אשר ה' אלוהיך נותן לך", כלומר מי שיקיים את חוק זה יזכה לאריכות ימים בארץ.

(2) לדעתי ההבטחה ניתנה דוקא בדיבר הזה מכיוון שקשה לקיים חוק זה ולכן המחוקק רוצה לדרבן את העם לקיים את החוק ע"י נתינת הבטחה זו.

סעיף ג

(1) לדברי אבן עזרא הקושי בחוק "לא תחמוד" הוא שניתן אמנם לאסור על פעולות או מעשים מסוימים אבל קשה מאוד לגרום לאדם לשלוט על המחשבות או הרצונות שלו.

(2) פתרון אפשרי לקושי- הציווי לא מתייחס לעצם הרצון או התשוקה לדבר מסוים, אלא על התוצאות של הרצון. כלומר, גם את אתה חומד בלבך את הרכוש של חברך – אסור לך לפעול לפי מחשבות הלב ולגנוב את הרכוש הזה.

שאלה 5

סעיף א

המפגש של משה עם ה' העניק למשה "איכויות על אנושיות":

ראיה ראשונה – "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה, לחם לא אכל ומים לא שתה..." (כ"ח). לפי פסוק זה משה לא אכל ולא שתה במשך ארבעים יום כשהיה שקוע בלימוד חוקי האל.

ראיה שניה – "וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן אור פניו..." (ל') לפי פסוק זה לאחר שמשה יורד מהר סיני פניו היו מוארות וקורנות באור אלוהי מיוחד.

סעיף ב

(1) לפי פרק ל"ב (ט"ו-ט"ז) הלוחות הראשונים נעשו על ידי ה': "והלוחות מעשה אלוהים המה". לפי פרק ל"ד (כ"ח) הלוחות השניים נכתבו על ידי משה בעצמו: "ויכתוב על הלוחות את דברי הברית...".

(2) לפי דברי יותם טולוב, יצירה אלוהית היא קבועה ואינה ניתנת לשינוי ולכן לא יכולה לשרוד לאורך זמן משום שבעולם יש שינויים כל הזמן והשינויים דורשים התאמה. לעומת זאת הלוחות השניים שרדו לאורך זמן דוקא משום שהיו יצירה אנושית, שמאפשרת שינויים והתאמות והתערבות אנושית.

סעיף ג

(1) בפרק כ' (ד') נאמר: "לא תעשה לך פסל וכל תמונה". לעומת זאת בפרק ל"ד (א') ה' מצוה על משה ליצור ולפסל את לוחות הברית: "פסל לך שני לוחות אבנים...".

(2) לפי דברי ר' ישראל מרוז'ין, כאשר המילה "לך" כתובה לפני המילה "פסל" – המעשה אסור, ואילו כאשר המילה "לך" כתובה לאחר המילה "פסל" – המעשה מותר.

פרק שלישי – נושאי הבחירה

שיבת ציון – שאלה 6

סעיף א

(1) הדוגמא לשינוי ממצב רע למצב טוב: "הזורעים בדמעה ברינה יקצורו" (ה') – "הזורעים בדמעה" הוא דימוי למצב העם בגלות ואת הגעגוע שלהם ותקוותם לחזור לארצם, ואילו "ברינה יקצורו" הוא דימוי לשמחה של העם לאחר החזרה לארץ.

(2) המזמור ממחיש את מצב העם בתקופת שיבת ציון, שבה העם חוזר לארץ ישראל לאחר עשרות שנים של גלות בבבל שהחלה לאחר חורבן בית המקדש הראשון. הכותב מתאר במזמור זה את השמחה של העם כאשר התגשם חלומם לחזור לארץ.

סעיף ב

(1) בניגוד למזמור קכ"ו המתאר שמחה והתגשמות חלום, ספר חגי פרק א' מתאר מצב קשה וחמור של העם מבחינה כלכלית: "אכול ואין לשבעה, לבוש ואין לחום לו..." (ו').

(2) הסיבה לפער היא שלאחר ההתרגשות והשמחה הגדולה של העם מן החזרה לארץ, החלה תקופה קשה וצרות לשבי ציון שהתיישבו בארץ. הם סבלו מבצורת ומבעיות בתחום הביטחוני ועימותים עם יושבי הארץ שהובילו גם למצב כלכלי קשה ולתחושת ייאוש מן המצב.

סעיף ג

ניתן לפרש את הדימוי "כאפיקים בנגב" המופיע בפסוק ד' כדימוי לקשיים שהיו ביהודה בזמן כתיבת המזמור, שהרי הביטוי "אפיקים בנגב" מתאר את ערוצי הנחלים בנגב שהיו יבשים בגלל הבצורת שהיתה באותה תקופה והביאה למצב כלכלי קשה של שבי ציון.

נביא ונבואה – שאלה 7

סעיף א

(1) הנביא מתאר את יחסי העם וה' בתקופת המדבר כיחסים של בני זוג בתקופת הנישואים וירח הדבש ביניהם: "חסד נעורידך, אהבת כלולותיך, לכת אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ב'), לפי תיאור זה מדובר בתקופה אידיאלית שבה העם ציית לה' והלך אחרי חוקי ה' למרות הקשיים.

(2) לפי פסוקים ד'-ט', ה' לא שינה את יחסו אל העם והמשיך לדאוג לכל צרכיו, דאג להם והוליד אותם במדבר והביא את העם אל הארץ: "ה'... המוליד אותנו במדבר... ואביא אתכם אל ארץ הכרמל

לאכול פריה וטובה...". לעומת זאת, העם לא שמע בקול ה' והתרחק משמירה על חוקיו: "כי רחקו מעלי וילכו אחרי ההבל... ותבואו ותטמאו את ארצי...".

סעיף ב

(1) הנביא מזמין את העם לבדוק כיצד מתנהגים עמים אחרים ולראות שבניגוד להם, אף עם לא שינה את אמונתו ולא החליף את אלוהיו.

(2) הנביא נדהם מן היחס של העם לה' ומבקש שכעונש על התנהגותם תהיה תקופת בצורת ועצירת גשמים ואומר: "שומו שמים על זאת, ושערו חרבו מאוד" כלומר אפילו השמים שכביכול ראו כבר כל מה שהתרחש בעולם עוד לא ראו התנהגות כזאת! בביטוי זה ניתן לראות את הזעזוע והתדהמה של הנביא מן ההתנהגות של העם.

סעיף ג

(1) שתי המטאפורות בפסוק י"ג הן: "אותי עזבו מקור מים חיים" – כלומר בני"י עזבו את ה', ובנוסף – "לחצוב להם באורות בארות נשברים..". כלומר במקום להאמין בה' בני"י החלו להאמין באלילים אחרים שהם חסרי תועלת כמו בור מים יבש. התנהגות זו של העם היא חסרת היגיון כמו שאין היגיון בהתרחקות מבאר מים נובע כדי לנסות לשאוב מים מבורות יבשים.

(2) בפסוק כ"ב הנביא משתמש במטפורה של ניסיון לא מוצלח לכיבוס בגד כדי להעביר מסר שלפיו גם אם העם ינסה להסתיר את חטאיו זה כבר יהיה מאוחר מדי והם לא יצליחו בכך מכיוון שיש להם חטאים רבים מאוד.

חוק וחברה – שאלה 8

סעיף א

(1) המשותף לשלושת החגים הוא שבשלושתם יש חוק של שמחה ועליה לרגל לירושלים.

(2) המחוקק מצווה על העם לשתף את העניין והחלשים בחברה בשמחה ובסעודות החג.

בשבועות – "ושמחת לפני ה' אתה ... והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך..." (י"א).

בסוכות – "ושמחת בחגך אתה.. ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך" (י"ד).

סעיף ב

(1) האירוע ההיסטורי המוזכר בפסוקים הוא תקופת העבדות של בני ישראל במצרים ויציאת מצרים.

(2) אזכור תקופת העבדות במצרים בהקשר של חג השבועות נועדה לחזק את הציווי לשתף את העבדים והעניים בסעודות החג, כלומר המחוקק קורא לעם לא לשכוח שגם הם היו פעם במצב קשה

וסבלו מיחס קשה ולכן עליהם להיות מוסריים ולדאוג לחלשים מהם.

סעיף ג

(1) העיקרון המוזכר בפסוקים י"ח וכ' הוא העיקרון של משפט צדק. ההבטחה היא שאם העם ישמור על עיקרון זה הם ישבו לבטח בארצם.

(2) בפסוק י"ט מוזכרים כמה פרטים שהם ביטוי מעשי לעיקרון של משפט צדק: האיסור על השופט להטות משפט, האיסור לקחת שוחד והחובה לשפוט בצורה הוגנת ובלי להכיר פנים ולהעדיף את אחד מהצדדים על פני הצד השני. איסורים אלה הם הביטוי המעשי של העיקרון המופשט של "צדק".

מזמורי תהילים – שאלה 10

סעיף א

(1) התכונה של ה' שיכולה לסייע למי ששרוי במצוקה היא היכולת של ה' לסלוח על חטאים ולקבל כל אדם אפילו שהיה חוטא קודם לכן: "כי עמך הסליחה למען תורא".

(2) תכונה זו יכולה לקרב את המאמין לאל כי המאמין יכול לדעת שתמיד יש לו אפשרות להתחיל מחדש ולקבל הזדמנות נוספת מאת ה' ללא חשש מנקמה על מעשים קודמים.

סעיף ב

מזמור זה נקרא בעשרת ימי תשובה וביום הכיפורים משום שימים אלו עוסקים בחרטה על מעשים רעים וחטאים כפי שמוזכר בפסוקים: אם עוונות תשמור יה אדני מי יעמוד", "כי עם ה' החסד והרבה עמו פדות" – פסוקים אלה מבטאים את הרצון והשאיפה לסליחה על חטאי העבר.

סעיף ג

(1) יש הטוענים שמדובר בשני מזמורים נפרדים משום שפסוקים א-ו' כתובים בלשון יחיד ועוסקים בחוויות של האדם הפרטי, ואילו פסוקים ז-ח' כתובים בלשון רבים ועוסקים בעם כולו.

(2) הרעיון המשותף לשני הקטעים הוא הנושא של חרטה וסליחה של ה' חטאי האדם או העם. רעיון משותף זה מאפשר לצרף יחד את שני הקטעים.

ספרות החוכמה: הרהורים על החיים – שאלה 10

סעיף א

(1) שתי דוגמאות להצגת המוות כמצב אידיאלי:

דוגמא ראשונה: "כי עתה שכבתי ואשקוט, ישנתי אז ינוח לי" (י"ג) לפי פסוק זה המוות מתואר כמצב רגוע, שקט ושלו ללא צרות וייסורים.

תנוכ"ו – אתר ההכנה לבגרות בתנ"ך

דוגמא שניה: "שם רשעים חדלו רוגז ושם ינוחו יגיעי כוח" (י"ז) ספוק זה המוות מתואר כמצב של שלווה ללא זעזועים שהו ניתן לנוח מכל העמל והיגיעה שבעולם.

(2) איוב רואה במוות מצב אידיאלי בגלל כל הצרות והייסורים שמהם סבל בחייו: "כי לפני לחמי אנחתי תבוא... לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי" (כ"ד-כ"ה). בפסוקים אלה מתאר איוב את מצבו – הוא נאנח מרוב סבל כאשר הוא בא לאכול את לחמו ואינו יכול לשמוח בסעודתו, והוא סובל מייסורים רבים שלא נותנים לו מנוחה.

סעיף ב

לפי פסוקים א'-ט' השטן טעה. איוב אמנם מתלונן על מר גורלו והוא מקלל את יום הולדתו: "פתח איוב את פיהו ויקלל את יומו" (א'), אך הוא לא מקלל את האל עצמו אלא מביע במילים קשות תלונות על חייו.

סעיף ג

(1) בפרק ל"ח פסוק י"ז שואל ה' את איוב: "הנגלו לך שערי מוות, ושערי צלמוות תראה?" זוהי שאלה רטורית שמטרתה לומר לענות לאיוב על דבריו בנוגע למוות ולומר לו שבעצם הוא לא יודע שום דבר על המוות ולכן אינו יכול להעדיף מצב שהוא כלל לא מכיר ולא יודע עליו דבר.

(2) בתשובת ה' לאיוב ה' ממעיט בערכו ומתאר את איוב כמי שאינו יודע דבר על העולם. לדעתי איוב לא ראוי ליחס זה של ה' מכיוון שלא חטא וכל הדיון בין איוב לבין ה' התחיל כתוצאה מן ההתערבות הלא מוסרית של ה' והשטן ביחס לאיוב. איוב סובל רק בגלל שה' החליט להוכיח דבר מה לשטן, ולכן אין מקום ליחס כזה כלפיו.

פרק רביעי – קטע להבנה ולניתוח

שאלה 11

סעיף א

(1) בני ישראל סבלו ממצוקה בגלל היחס של העם המדיני כלפיהם: המדיינים הכבידו על העם, והשחיתו להם את היבול החקלאי.

(2) בני ישראל ניסו להסתתר מפני המדיינים במערות ובהרים: " מפני מדין עשו להם בני ישראל את המנהרות אשר בהרים ואת המערות ואת המצדות" (ב').

סעיף ב

מצרים מוזכרת בדברי הנביא כדי להזכיר לגדעון את כוחו הגדול ה', שיציל את העם מידי מדין כפי שהציל אותם מיד מצרים.

[תנ"ך – אתר ההכנה לבגרות בתנ"ך](#)

לעומת זאת, מצרים מוזכרת בדברי גדעון כדי להביא את ייאושו ואת התחושה שה' נטש את העם ולא מסייע להם בניגוד למעשיו בעבר.

סעיף ג

- (1) גדעון מסרב לקבל את השליחות שהוטלה עליו וטוען שהוא צעיר וקטן מדי לתפקיד כזה.
- (2) לדעתי תגובה זו של גדעון מלמדת שהוא אכן האדם המתאים לביצוע השליחות משום שהוא מתייחס אל עצמו בענווה ולא מתנשא על פני כולם.

סעיף ד

- (1) לפי הייטנר הכוח להושיע ולעזור לעם מיוחס לגדעון עצמו ולפי הפירוש האחר הכוח להושיע מיוחס לה'.
- (2) הפירוש של הייטנר שלפי הכוח להושיע את העם מיוחס לגדעון עצמו מבוסס על המסופר בפסוק ט"ו שבו גדעון מביע ספקנות וביקורת עצמית: "הנה אלפי הדל במנשה ואנוכי הצעיר בבית אבי". לפי פירושו של הייטנר דוקא הספקנות והביקורת הן התכונות הנדרשות למנהיג לאומי.

**** התשובות נכתבו בקצרה ובתמצות**

**** ייתכנו תשובות נוספות לשאלות**

ב ה צ ל ח ה !

תנוכ"ו